

עריכה ופירושי המילים: אלי פררה.

	זֶהָר / חיים נחמן ביאליק בְּעֶצֶם יְלֻדוֹתַי יְחִידֵי הַצְּגִתִּי, וְאֶשְׁאֵף כָּל-יְמֵי סְתָרִים וּדְמָמָה; מְגוּפּוֹ שֶׁל-עוֹלָם אֶל-אוֹרוֹ עֲרָגְתִּי, דָּבַר-מָה בַל-יִדְעֵתִיו כִּי־בִּי הָמָּה. *וְאֵתוֹר מַחְבֵּאִים. שֶׁם דָּם נִסְתַּכְּבְּלֵתִי, כְּמוֹ צִפָּה הַיִּיתִי בְּעֵינָיו שֶׁל-עוֹלָם; שֶׁם נִגְלוּ לִי חֲבֵרֵי, *רְזִיָּהִם קִבְּלֵתִי וְאֶחָתֵם בְּלִבִּי הָאֵלֶם אֶת-קוֹלָם. וְחֲבֵרֵי מָה-רְבוּ: כָּל-עוֹף הַפּוֹרֶחַ, כָּל-אֵילָן עִם-צֵלוֹ, כָּל-שִׂיחַ בְּיַעַר, פְּנֵי *סֵהָר צְנוּעַ *לְאֶשְׁנֵב זֹרֶחַ, *וְעֵלְטוֹת הַמְּרִתָּף וְשָׂרִיקַת הַשָּׁעַר; כָּל- *חֲרוֹל מֵאַחֲרֵי כָּל-גֹּדֶר הַדְּחוּיָה, כָּל-קֶרֶן פֶּזַע מְתוּחָה אֶל-עֵינָי וְנִטוּיָה מִשְׁמֶשׁ, מִנֶּרֶץ אוֹ מִרְסִיסֵי כּוֹס גְּבִישׁ; עֲלִית הַגֶּגֶג, פְּנֵת קוֹרֵי עֶכְבִּישׁ, תַּעֲרֵבֶת הָאוֹר עִם-הַחֲשֶׁךְ הַמְּתוּקָה וְאֵימָה כְּאֶחָת בְּתוֹךְ בְּאֵר עֲמֻקָּה, בֵּת-קוֹלֵי וְצִלְמֵי שָׁם, לְשׁוֹן *הָאֶרְלָגוֹן וּמִשׁוֹר שֵׁן חוֹרֵק בְּעֵבֵי הַקּוֹרָה, וְכִמוֹ שֶׁם מִפְּרֶשׂ בְּאוֹתִיּוֹתָיו הֵם הַגִּים – *אֶגְסֵי "כָּל נִדְרֵי", הַתְּפוּחִים הַקְּהִים הַנּוֹטִים עִם-נוֹפֶס מִגֵּן שְׁכִנְנוּ, זְבוּב הוֹמָה, "בֶּן-סוֹסוֹ שֶׁל-מִשָּׁה רַבְּנוּ" – *כְּלָמוֹ חֲמֵדֵתִי וַיְהִיו לִי רַעִים – וְחֲבִיבִים מִכְּלָם *צִפְרִירֵי הָאוֹרָה. בְּקִיץ הַיִּיתִי יוֹדַע *צִפְרִירִים, עֲדַת *כְּרוּבִים קִלִּים, בְּנֵי-נִגָּה מִזְהִירִים. *מִשׁוֹט בְּאוֹר שְׁמֶשׁ אֶל-מֵים *וְקֵמָה *אֵתוֹר – מַלְשׁוֹן לַתּוֹר; לַטִּיִל; לַרְאוֹת; לַחֲפֶשׂ *רְזִיָּהִם – כַּפְּשׁוֹטוֹ: סוּדוֹתִיָּהִם *סֵהָר – חֲצֵי יֶרֶחַ. *אֶשְׁנֵב – חֲלוּם צַר; צוּהַר *עֵלְטוֹת – מַלְשׁוֹן עֲלֻטָּה: חֲשִׁיכָה גְּמוּרָה *חֲרוֹל – קוֹץ; סוּג שֶׁל סַרְפֵּד *הָאֶרְלָגוֹן – שַׁעוֹן קִיר עִם מַטוֹטְלַת *אֶגְסֵי – אֶגְסִים קִטְנִים וְרַעִים הַמְּבַשִּׁילִים בְּאֵלּוֹל *כְּלָמוֹ – כּוֹלֵם. בִּיטוּי שִׁירֵי אֶרְכָּאִי *צִפְרִירֵי – רוּחוֹת בּוֹקֵר קִרִּירוֹת וּמִרְפְּרָפוֹת *צִפְרִירִים – רְאוּהַ לַעִיל. רוּחוֹת בּוֹקֵר קִרִּירוֹת *כְּרוּבִים – מַלְאָכִים *שׁוֹט – לַשׁוֹטֵט. *קֵמָה – שֶׁם כּוֹלֵל לַצְּמַח הַשְּׂדֵה
--	---

יום אחד עליזים על פני עברו,

(*ששונם – כפשוטו : שמחתם ; עליזותם)

וידבק בי *ששונם ונפשי נחמה,

(*נהרו – מלשון לנהור, ללכת אחרי...)

ועיני ראשונה פילד *נהרו.

(*למו – להם. ביטוי ארכאי מקראי)

ואהי *למו חבר ובסודם משכונני –

ואני מה-אהבתים ומה-אהבוני!

בבקר עם-שמש עודני תפוש תנומה –

וחפזו לחלוני ודפקו-לי : קומה!

עודני מתלבש ובטרים אתנער

מחזיון הבקר – וקרצו לי : מהר!

(*מנעלי – שם כולל לסוגי נעלים)

ובטרים *מנעלי הנדח אמצאה –

ושקרו לי : "צאה! יקרה כל-שעה!"

(*אלימו - אליהם)

ובעוד אני נחפז עד-גשתי *אלימו –

(*אחרימו – אחריהם ; *פוצו – מלשון נפוץ, התפזרו!)

וירמזו : *"פוצו!" – אנכי *אחרימו.

(*קלותי – מלשון קלות)

*קלותי, זפותי, כנף אור תשאני,

נטושה, הזכים, אחיכם הנני!

(*נפזה – מלשון מזהיר ונוצץ)

לכפר, לכפר נשוטה, *נפזה!

נתעלס, נתפלש בדשאיו הטלולים,

נזהירה ברסיסים ופנינים נחרזה,

על-מצע ירקרק נתגלגל גלגולים...

אז נפל בכפר, בטל-אורות נתבוסס –

(*נגהות – מלשון נוגה, אור זוהר ברבים)

הכר הזהיר פתאם באלפי *נגהות

(*רבאות – ריבוי של רבוא, עשרת אלפים)

ויקרן הדשא באורים *רבאות

(*ברקו – סוג דרדר, מין קוץ)

ובשבע עינים כל- *ברקו התנוסס.

על-כל-קוץ וקוץ תרעד אבן ברקת,

(*נעצוץ – שיח קוצני)

וקרן אל-חד כל- *נעצוץ תתנפץ

(*ולציצת פז – בלע"ז פונפון מזהב)

*ולציצת פז דקה ורדודה נחלקת.

ופתאם ממלכת הזהר ננערה

כנוע *ספירים ושמשות *בכברה, (*ספירים – אבן יקרה, שקופה. *כברה – כלי מרושת לנפוי)

סגורים לעין – זה עמד ויקפץ

בין צמחי הכפר העגל המלחך;

ועדת חופרי אכל, קהל תרנגולים

- מתעלמים ומזעזעים את-ראש *הנהלולים*,
ויצחצח הכפר וינהר ויגחך.
אנכי כליל זהר כצפור אחרדה,
וכצפור ברשת אור נפשי נלדה,
כמו חוטי-פז דקים ענגים ורכים
שוככוני, ויתפשו ביצורי הזפים.
התנערה, התחדשה בי ילדות מאירה,
פי שוחק מאליו, בלב – שמש שירה.
ממגע קרנים, מגיל ומגה
אקרנה, *אנהרה*, אבושה, אמוגה.
עודני *שכור* זהר, עוד רוחי נפעמה
ורקומה בנגהות – ויאמרו: *לקמה*!
ובטיסה קלילה עדת *הצפרירים*,
התשוטט ונצנץ, *בקמה פשוט*,
על-ראשי שבלי הדגן השעירים,
רעבי *משובה*, ירחפו, ילהטו – —
”זה ים *הנגהות* רחב הידים,
עד-חם צהרים נתרחץ, נתהולל.
עדת עבים קלות, הרהורי שמים,
צל רגע תעביר עלינו ותגולל.”
ופעם יתעלמו כמו תהמות צללו,
בן-רגע יתגלו וכקדם יצהלו,
נוערים *גפיהם* *ויזו רסיסים*, *גפיהם* – גף: איבר עגול, יד, רגל; *ויזו*: להזות “להשפירץ”
איש לקראת אחיהו מתיזים ניצוצות.
יעלז השדה: ביעף עוברים *סיסים*,
ופזיזים יברכו: “צויץ צויץ” – ונגוזו.
והמון זבובי רקמה קלילים פנוצות
על-פנפי אור *נוססים*, פורחים, מנפנפים,
מפרפסים דומם *בקמה* ומרפרפים,
ילבינו, יאדימו, יצהיבו, *יפזו*,
נבלעים בנגה ושבבים מתגלים,
כמו יד משחקת זרקת חפנים
- (*נהלולים – ממיני הקוצים)
(*שוככוני – מלשון שוכך, מחפה מעל)
(*אקרנה – מלשון קרן-אור *אנהרה – נהרה; אור)
(*קמה – שם כולל לצמח השדה: חיטה; תירס וכו')
(*התשוטט – כפשוטו: לשוטט. *קמה – ראה לעיל)
(*משובה – מלשון שובבות, מעשה קונדס)
(*הנגהות – נוגה; אור זוהר ברבים)
(*עדת עבים – קבוצת עננים צביר עננים קלים)
(*סיסים – סיס: צפור שיר הדומה לסנונית)
(*נוססים – נסוגים; בורחים)
(*בקמה – ראה לעיל)
(*יפזו – מלשון פז, בעתיד: יהיו זהובים)

(***עֵתֶר** – מלשון עתרת : עשיר ; רווי ; מלא)

(***מִתְלַהֵלִים** – מלשון להא, מתעייפים)

(***בִּזְקִים** – זק : ניצוץ אש)

(***הַצְלָצֵל** – סוג של שרץ, דומה לחגב)

(***הַאֵוֶר** – חלל, רווח חלול)

(***חֲמֵנוֹ** – כפשוטו ; התחממנו)

(***מַעְלָף** – עטוף ; מכוסה)

(***תַּאֲפִלְנָה** – מלשון אפלה ; חשכה)

על-ראשי **צִפְרִירִי** ***עֵתֶר** פְּרָחִים חַיִּים,
בְּעוֹדָם בְּמַחֹל חֲצִי זָהָב ***מִתְלַהֵלִים**,
מִשְׁחָקִים ***בִּזְקִים**, מְקַלְקָלִים, זֶרְקִים
לְקוֹל נִגְנֵי שְׂדֵי, מְקַהֲלוֹת נִיר יוֹקֵד –
הַחֲרָגֵל, ***הַצְלָצֵל** שְׁחוֹרְגִים וְשׁוֹרְקִים
וְיוֹצְאִים בְּצִלְצָלִים נֶסֶר וְנֶתֶר,
וּמְזַעְזְעִים ***הַאֵוֶר** הַלוֹהֵט וְשׁוֹקֵט,
וּמְרִטֵט בְּרָגֶשׁ וּבְרִטֵט מְסִתֵּתֶר – – –

וְעֵיפָה לְאוֹרִים – הַעֲדָה הַשְּׂמִחָה
נוֹעֶרֶת הַכְּרָמֶל, מְכַרְזֵת: לְבָרְכָה!
***חֲמֵנוֹ**, נְכַמְרָנוּ! – וְשׁוֹטְטוּ עוֹף
לְבָרְכָה הַשְּׂטוּחָה בֵּין קִנָּה וְסוּף.

בְּחֹם צְהָרִים מִימִיָּה אֵט רִגְעִים
בְּזָהָרֵי חֲמָה וּבְצִלְלֵי עֲרָבִים.
מְקַצְתֶּם בְּהִירִים כְּרָאֵי מְלֻטְשִׁים;
בְּסֹרְקוּעִים שְׂמִי תְכַלֵּת, אֵט צְפִים בְּנֵי-עֲבִים
כְּעֶצֶם הַפְּנִינִים לְטֵהָר, וּנְמוּגִים.
וְכַעֲיֵן עוֹלָם הַפּוֹד: שְׂמִים חֲדָשִׁים,
זִיו שְׂמֵשׁ מְצַנֵּן וּפְנֵי יְקוּם צְנוּעַ
***מַעְלָף** צְעִיף שְׁלוֹהַ וְחִלוּם שְׂקֵט עוֹלָם
בְּתוֹךְ מִי-הַמְּנוּחוֹת הַצְּלוּלִים שְׂקוּעַ –
וְהַכֹּל שֶׁם כֹּה-בְּהִיר, כֹּה-שְׂאֵנָן, כֹּה-חוֹלָם! – – –

מְקַצְתֶּם ***עֲלֻטַּת צְאֵלִים** ***שׁוֹכְכָה**, (***עֲלֻטַּת צְאֵלִים** – חשכת הצמרת מאפילה וסוככת סביבה)
וִירְקִים הַמִּים וְשְׂרוּיִם בְּנַחַת.

מְזָה וּמְזָה ***תַּאֲפִלְנָה** בְּצִלָּן
על-עוֹלָם הַתְּחַתּוֹן שְׂתִי גְדוֹתֵי הַבְּרָכָה.
וְהַפּוֹכִים וְכַפּוּלִים נְשָׁקְפִים מִתְּחַת
הַסּוּף, זִיזֵי סֶלַע, וְנוֹפוֹ שֶׁל-אֵילָן,
הַדּוּגִית הַקְּשׁוּרָה לְגִזַּע עֵץ חָטוֹב,
הַתְּלוּלִית הַמְּעֵרָה בְּגִידֵי שְׂרָשִׁים,
שְׁנֵי אֲזֵי הַבֵּר וְהַחֲסִידָה הָאֲחַת,

כּוֹבֶסֶת חֲשׂוּפָה מְנַפֶּצֶת כְּבָסִים –
וְהַכֵּל שֶׁם כֹּה מְצַנֵּן, כֹּה רַעֲנָן, כֹּה רָטֵב!

וּקְצָתָם – מִי-זֶהָב וְנִגְהַ וְקָסָם
שְׁבָרִירֵי אֹר שֶׁמֶשׁ וּמִשְׁטַח *זְהָרִירִים,
קִשְׁקִשֵׁי פִז טְהוֹר וְשִׁרְשְׁרוֹת כְּתָם.
*מִכְתּוֹת שְׁתֵּי שְׁמֹשׁוֹת, פְּרוּרִים פְּרוּרִים
שֶׁל-גְּבִישׁ וְזִכּוּכִית, צְחִצּוּחַ וְלֵהֵט –
וְהַכֵּל שֶׁם כֹּה-נוֹצֵץ, כֹּה-זֶהִיר, אֹר *יַעֲט!

(*זְהָרִירִים – מלשון זוהר, קווי-אור)

(*מִכְתּוֹת – מלשון כתות; שבור; מרוסק)

(*יַעֲט – יעוט; יתנפל; ישתער כמו עיט)

לְבָרְכָה, לְבָרְכָה! – וְתִנְדַּד הַבְּרָכָה.
נִזְדַּעְזַעָה כָּל-מְצוֹלַת הַפִּז וְהִזְהֵר.
וְעָרַב רַב *נִגְהוֹת בְּנִגְהוֹת סִכְסִכָּה,
וְתִרְגַּז מִרְבָּבוֹת גִּוֹן וְצָבַע.

(*נִגְהוֹת – ראה לעיל)

וְתִנַּע מִתַּחַת יְרִיעַת שָׁמַי-טְהֵר,
וְתִנַּע גַּם-שְׁמֶשֶׁה וְהַכְּתָה לְשָׁבַע,
וְשָׁבַעַת הַשְּׁמֹשׁוֹת אִישׁ נִגְדָּו יִנּוּעוּ.
בֵּן-רָגַע – וְשֶׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ – וּפּוֹר
יִתְפּוֹרְרוּ יַחַד, וְנִסְחַף וְטָבַע
יִקוּם הַתַּחְתּוּיּוֹת בְּתֵהוּ וְבֵהוּ
וּבְמַבּוּל שֶׁל-זֶהֵר וּבִימֵי-הָאֹר.

(*דֵי-נוֹר – מארמית: של אש)

וּבָיִם *דֵי-נוֹר זֶה וּבְשִׁבְלַת הַזֶּהֵר
צְלַלְתִּי גַם-אֲנִי וְאַסְפֵּג יָם אֹרִים,
וְאַצֵּא פִי-שְׁבַעָה *מִזְקַק וּמְטָהֵר.
וּבְפָרֶץ מַעֲיִנִים, בְּעִזּוֹז אֶלְפֵי מְקוֹרִים
שֶׁל-אֲשֶׁר וְגִיל, קָרְבִי *דָּץ יָם הַנִּגְהָה,
כְּסַחוּף זְמַרְתַּ מְחוּל *עִזּוּזָה שׁוֹבְבָה
שְׁתַּזְנַק בְּבַת-אֶחָת מֵאֶלְפֵי כְנוֹרִים –
מִשְׁקַע בֵּין *אֲבִי הַבְּרָכָה אֲשֶׁבָה,
מִתְבּוֹנֵן אֶל-מִשְׁקַע מִימֵיהָ הַשְּׁבִים
לְמִנוּחָה. עוֹד נִיד קַל *מִשְׁבֵּץ וְרָגַע
אֶת-פְּנִיָהֶם וּמְרַבֵּץ *בְּכַדְכַד שִׁרְשׁוֹתָם,
וּמִדְּלִיק בָּם לְשׁוֹנוֹת אֲשֶׁ קִטְנוֹת וּלְהַבִּים,

(*דָּץ – מלשון דיצה, שמחה וגיל)

(*עִזּוּזָה – מלשון עז, חזק)

(*אֲבִי – אב; צמח רך ורענן)

(*מִשְׁבֵּץ – מפסיק פתאומית את פעולתו)

(*בְּכַדְכַד – אבן יקרה אדומה)

(***בִּינוּתָם** – ביניהם)

וְזוּרַק לְחִישַׁת גְּחָלִים ***בִּינוּתָם**,
מְזִיזָם זִיז כָּל-שֶׁהוּא – פּוּחַת – וּפּוֹסֵק.

(***עֵינָה** – אל המעיין שלה)

וּתְשַׁקֵּט הַבְּרָכָה וּתִשָּׁב אֶל-***עֵינָה**
וּכְקֹדֶם הִיא חִלְקָה וּלְטוֹשָׁה וַיִּשְׁנָה,
וְעִשׂוּיָה הִיא שְׁנִית שְׁבִילִים שְׁבִילִים
וּתְקַפֵּל תַּחְתֵּיהָ הָעוֹלָם הַשּׁוֹתֵק
בְּסִתֵּר קִנִּי-סוּף וְעַרְבִים מְצֻלִים.

(***מִשָּׁה** – מוציא מהמים)

מִמּוּלִי, מַעֲבֵר הַבְּרָכָה הַשְּׁנִי,
דִּיג שֶׁב עוֹמֵד עַל-מְצוֹלַת הַנְּהַרָה
***וּמִשָּׁה** מִשָּׁם רָשֶׁת דָּקָה רוֹסֶסֶת,
מְנַעֲרָה – וּבְצַבְעֵי הַקִּשּׁוֹת אֶל-עֵינִי

(***נְעֻרָת** – חוטים דקים של פשתן)

***נְעֻרָת** הָרְסִיסִים קוֹסְמֶת, נוֹסֶסֶת;
כְּמוֹ בּוּחַשׁ הַדִּיג סִיר זֶהר בְּכִשְׁפִים,
וּמִסְגָּן מָרַק זֶהב לְבַד־לַח הַקְּעֵרָה,
***וַיִּזּוּ** גַּם-אַרְצָה נְטָפִים רְשָׁפִים –
וּלְעֵינֵי כַּחֲלוּם קַל וּמְתוֹק נְהָרוּ.

(***וַיִּזּוּ** – מלשון להזות; "להשפיריץ")

פְּתָאִם אֶרְאָה מִן-הַבְּרָכָה
עַל-הַמַּיִם הַשְּׂאֲנָנִים
עֲלֵתָה חוֹצֵץ שׁוֹרָה זָפָה
שֶׁל-צְפָרִירִים קִטְנִים.

(***גַּף**: איבר-גוף עגול: יד, רגל וכו')

זָפִי-***גַּף**, קְדוּשִׁים, בְּרוּרִים,
כְּמוֹ נִנְעָרוּ זֶה הַיּוֹם
מֵעַל כְּנָף כְּרוֹב אֶחָד קְדוּשׁ
אֲשֶׁר טָס בְּרוֹם.

וְעוֹד מֵתוֹךְ עֵינֵיהֶם יִצִּיץ
זֶהר עֲלִיוֹן, זִיו הַשְּׂכִינָה,
וְאֶחָזִי יָד נִצָּבו
וּבְלִשׁוֹנָם רְנָה:

אֲלִינוּ, הִילָד!

אֲלִינוּ, הִיפָה!

הצמא לנגה –

עד-פנה היום.

נטבלך בזהר,

נורידך נביאך

אל-מטמון אור גנוז

במעמקי תהום.

שם מגדלי זכוכית.

שם ארמנות גביש,

שם היכלי הבדלח

ושמשות – *כדכד.

(*כדכד – ראה לעיל)

מנגה המשמר,

אור שבעת הימים,

כוס זהב נשקך,

*ערות עד-יסוד.

(*ערות – למזוג; לשפוך; ליצוק; להוריק מכלי נוזלים)

עד-יצא מאפך,

אף- *זי מעיניך,

ובא בעצמך

ובלבך, כמבוא

(*זי – מלשון להזות; ל"השפריץ")

*רבאות נשיקות

של- *רבוא קרנים,

מתוקות מהכיל

(*רבאות – רבוי של רבוא: עשרת אלפים)

עוד צולל בנפשי מזמורם הערב –

וגדולות מנשא.

והמה נמלטים ליער הקרוב,

מאצילים מרחוק לי מבט תנחומים

האמר: "לבקר!" ופרחים *ואינימו.

(*ואינימו – ואיננו)

ובאחד הימים – לא-אזכר אימתי,

לא-אדע מדוע – וארא *פנימו

(*פנימו – בפנימה שלו; בתוכו)

ומלאים הם רחמים עלי ועגומים,
ובלקתם – מבטם לא-אמר מאומה.
בבקר האור העירני מתנומה
וניקר את-עיני ויצרב את-שפתי...

הצצתי בחלון – והנה היא חמה,
צפיתי, הוחלתי עד-בוש – אינם שבים.
ושירת הזהר לנצח נדמה –

(*כמוס – שמור; חבוי)

אך-עמק בלב *כמוס עמי הד קולה,
ובתוך בבות עיני שמרתי זיו אורה;
ונעים חלומות חיי בארץ הגדולה,
ויקר חזיונותי – מעינה נשאבים,
וטהורים ורזים וברוכים ממקורה.

תרס"א.

התפרתה